

UDK 821.111(73).09-3 Hart B.

115

SANDRA JOSIPOVIĆ
Filološki fakultet u Beogradu

BRET HART NA SRPSKOM GOVORNOM PODRUČJU

Američku književnost karakteriše geografska, istorijska i kulturna udaljenost od srpskog intelektualnog prostora. Međutim, u oblasti književnog stvaralaštva postoji izvesna bliskost, što ilustruje činjenica da je realizam dominirao srpskom i američkom književnom scenom u drugoj polovini XIX veka. Američki i srpski pisci u svojim delima teže da što vernije prikažu način života, običaje, shvatanja i govor ljudi iz pojedinih krajeva njihove zemlje. U književnost stupa regionalna tematika, a u književni jezik prodiru provincijalizmi, dijalektizmi i govorne odlike pojedinih profesija i staleža.

U drugoj polovini XIX veka, društveni, kulturni, dijalekatski, pa i etnički karakter pokrajina u kojima su živeli Srbi bio je različit. Te regionalne sredine živele su u veoma različitim uslovima, pa su se javile znatne razlike u životnim ambijentima. Pogled književnih stvaralaca prenosi se na društvene odnose, na položaj pojedinih društvenih slojeva, na užu sredinu i čoveka u njoj. Otuda je, u ovoj epohi srpske književnosti, regionalnost morala biti jače izražena. U periodu regionalnog realizma snažno buja prozno stvaralaštvo, naročito pripovetka.

U Americi književnost koja je nastajala na američkom Zapadu u drugoj polovini XIX veka, posle gradanskog rata, mogla bi se nazvati književnošću otkrića. Za razliku od predratne podeljenosti nacije, praćene međusobnim nepoznavanjem i ravnodušnošću različitih delova Amerike, posleratno osećanje karakterisalo se nacionalnim jedinstvom. Ujedinjenost nacije podstaklo je međuljudsko interesovanje i razumevanje što je uslovalo nastanak regionalnog realizma sa ciljem da prikaže prirodu, običaje, govor, dijalekte i tradiciju slikovitih oblasti Amerike. Najvažniji književni rod u kojem su pisci slikali regionalni portret nekog kraja bila je kratka priča. Smatra se da je kratka priča doprinela zbližavanju Severa i Juga, Istoka i Zapada.

Bret Hart (Francis Brett Harte, 1836-1902) bio je rodonačelnik i najistaknutiji predstavnik američkog regionalnog realizma. Prva Hartova priča koja je postigla veliki uspeh, „Srećko iz Roring Kempa“, objavljena je 1868. godine u Americi, a prvi napisi na srpskom jeziku o Hartovom životu i radu datiraju iz sedamdesetih godina XIX veka.

1. SEDAMDESETE I OSAMDESETE GODINE XIX VEKA

Zbirka pripovedaka Breta Harta *Šest kalifornijskih priča*, u izdanju štamparije „Narodnog glasnika“, objavljena je u Temišvaru 1878. godine. Anonimni prevodilac je autor predgovora. U predgovoru se tvrdi kako se do tada o Bretu Hartu nije mnogo pisalo na srpskom jeziku. Po mišljenju autora predgovora, Hart je vrlo brzo stekao slavu. U to vreme, pre svega zahvaljujući *Kalifornijskim pričama*, bio je miljenik kritike i čitalačke publike.

Za autora ovog pogovora Hart je moralista i realista jer opisuje ljude sa manama i vrlinama i izvodi opšti moral iz života i rada ljudi u Kaliforniji. Radnja njegovih priča se odigrava u rudnicima, logorima, salunima. Opisivao je surove ljude. Svi opisani prizori će, po autorovom mišljenju, čitaoca pre otuditi nego što će mu izgledati romantični i moralni. Hart ne razvlači priču već samo slika sliku u glavnim potezima. Prevodilac ga poredi sa slikarem koji koristi drečave boje koje upadaju u oči. S obzirom na to da stvara takvu sliku, pisac ostavlja čitačevoj mašti da popuni praznine i da mu se tek onda ukaže lepa i skladna slika kalifornijskog života, obično postavljena na „moralnom dubrištu“. Međutim, šarenilo boja toliko zanese čitaoca da on i ne opaža to dubrište. Prevodilac naziva Harta moralistom jer traži moral tamo gde mnogi misle da ne postoji, ali ga on tamo ipak nalazi. Hart ume majstorski da istražuje po ljudskoj prirodi i unutrašnjem životu čoveka i nalazi u njima nepomućeni moral za koji autor teksta smatra da vredi koliko i zlato.

Prevodilac Harta naziva romantičarem čija se romantičnost zasniva na realnoj osnovi. Opisi prirode nude divlju romantiku, pune i jedre boje. Za njega je Hartov izraz bujan, slog pun, lak i gladak. Po njegovom mišljenju među srpskim pripovedačima najbliži mu je Đura Jakšić u nekim od njegovih priča. Blizak mu je po jedrim opisima prirode, silovitom izrazu i bujnom jeziku, ali ne i po kompoziciji jer je njegova kompozicija jedinstvena. Pored priča, autor predgovora spominje da je Hart napisao roman *Gabriel Conroy*, ali da mu taj prelaz sa priče na roman nije pošao za rukom. On, ipak, u romanu pronalazi i dobre strane, kao što su jedinstveni, verni i plastični opisi prirode.

Na kraju predgovora prevodilac je spomenuo da je od priča koje su objavljene u ovoj zbirci, priča „Mela“ već štampana 1877. godine, u *Javoru*, „Proteranice“ u *Srpskoj Zori* 1878. godine i da je u *Novoj Srbiji* neko počeo da prevodi roman *Gavru Konroa*, ali je, po mišljenju autora ovog predgovora, prevodilac bio u pravu što je prekinuo prevodenje.

Sledeći napis o Bretu Hartu je članak anonimnog autora u *Srpskim ilustrovanim novinama* (1882, br. 17, str. 79). Autor teksta ga naziva najplaćenijim književnikom u Americi koji je svetsku slavu stekao pesmicom „Kumirski Kinez“ (Heathen Chinees) i tvrdi da te 1882. godine nije postojao nijedan značajniji svetski jezik na koji njegove priče nisu prevedene. Pisac ovog teksta tvrdi da je Ivan V. Popović najviše prevodio Hartove pripovetke na srpski jezik. Anonimni autor spominje i Hartov roman *Gabriel Conroy* i neuspele pokušaje na dramskom polju.

Pisac teksta obaveštava čitaoca da je te 1882. godine Hart živio u Glazgovu kao američki konzul i da se, uprkos mišljenju da je već posustao u pisanju, govorilo da je pisao jedno veće delo o Evropi. Autor teksta prenosi

mišljenje Uda Brahfogela, Amerikanca nemačkog porekla, od koga je preuzeo ove biografske podatke, da Hartov izvor genijalnosti može ponekad samo da kaplje, ali nikad neće presušiti.

2. PRVA DECENIJA, TRIDESETE, PEDESETE I ŠEZDESETE GODINE XX VEKA

Povodom smrti Breta Harta objavljena je nepotpisana beleška u *Srpskom književnom glasniku* (1902, knjiga VI, sveska 2, str. 793-794). Konstatuje se da je on sedamdesetih godina XIX veka bio veoma popularan i da je zauzimao jedno od najistaknutijih mesta u američkoj i u engleskoj književnosti. Prevoden je na sve evropske jezike. Međutim, te 1902. godine njegova popularnost je opala.

Pisac beleške ističe da je Hart u pričama pisao o probisvetima, ljudima bez imena, bitangama, džentlmenima i nežnim divljacima. Što je čitalac bio obrazovaniji, čitao je s većim zadovoljstvom jer sve što je opisivao predstavljalo je pikantnu novinu za čitaoca. Ukus čitalaca bio je prezasićen romantičnim junacima istorijskih romana, konvencionalnim zlikovcima melodrama, isuviše svakidašnjim ličnostima u romanima iz običnog života. Autor beleške poredi Harta i Gorkog jer su postali slavni na isti način, mada su se razlikovale sredine iz kojih potiču, a i temperament im nije bio isti. Međutim, „bivši ljudi“ Gorkog su rođena braća Hartovim junacima. U belešci se ističe Hartov humor, ali i činjenica da svi likovi, ma kakvi nevaljalci i divljaci oni bili, imaju andeoski dobro srce i nežnost. Stil mu je okarakterisan kao čist, svež, delikatan i živopisan. Hartove priče „Tenesijev ortak“, „Jedan događaj iz života G. Džona Okhersta, kockara“, „Miglz“, „Izgnanici iz Poker-Fleta“, „Sreća Urlačkog Logora“, „Fidltaunska epizoda“ i „Tvolemnska ruža“ ubrajaju se u trajne tekovine tada moderne književnosti.

Iste godine, takođe povodom njegove smrti, objavljen je članak o Hartovom životu i radu anonimnog autora u *Carigradskom glasniku* (1902, br. 20, str.11). Autor napominje da je Hartov prvi književni rad koji je imao velikog uspeha bio „The Luck of the Roaring Camp“. Ističe se da se jezik kojim su pisane priče razlikuje od jezika drugih pisaca. Njegov talenat daje dubinu i život opisima. Način izražavanja je nov, realan, a ponegde surov, pa su se u dva maha bunile štamparije u kojima su priče štampane. Likovi su inspirisani konjokradicama, kockarima i gostioničarima koje je pisac poznavao. Osnovni kvalitet priča je realnost.

U članku se iznosi podatak da je bio vrlo dobro poznat srpskoj čitalačkoj publici. Gotovo nije bilo srpskog časopisa ili boljeg lista a da u njemu nije štampan prevod neke od Hartovih priča. „Istorija jedne mine“ je objavljena u *Novom Beogradskom Dnevniku*, a u *Preodnici* štampana je „Tankful Blossom“ u prevodu Andre Nikolića. Autor članka prednost daje pričama: „Tankful Blossom“, „Na granici“, „Pretenant“, „Istorija jedne mine“ i „Marija“.

U *Politici* (1906, br. 92, str. 5) 13. avgusta 1906. na dan kada je 1839. godine rođen Hart, objavljen je članak o njemu. Autor je anonimn. Hartu se pripisuje snažna originalnost, umeće da kratkim potezima naslika predeo, likove i da približi čitaocu ono što je surovo i divlje. Priče o Kaliforniji svojom

119

lokalnom bojom i originalnim raspoloženjem ostavljaju snažan utisak na čitaoca. Pominje se da je pisao lirske pesme i jednu dramu. Njegov roman se smatra promašajem, ali mu se priznaje da je uspevao da pogodi manir drugih pisaca, parodirajući njihova dela.

Autor članka tvrdi da je Hart pisao mnogo i da su mu priče objavljene na engleskom jeziku u poznatoj Lajpciškoj Tauhnicovoj *Zbirci*. Kao glavne karakteristike ističu se njegov zdrav realizam, humor i izražavanje tipičnog američkog duha.

Beogradska *Nova biblioteka* (1914, g. 1, br. 6, str. 3-4) objavila je Hartovu pripovetku „Tenkful Blasam“ koju je pratio predgovor anonimnog autora. U predgovoru se konstatuje da je on najoriginalniji i najsimpatičniji među američkim piscima.

Spominje se da je on bio učenik Edgara Poa. Pisao je originalne i neobične crtice koje su sažeti romani, kao i Poove novele. Uočava se da postoje razlike između sumornog i nervoznog Poa i njegovog učenika iz čijih priča kao da struji miris bogate kalifornijske zemlje i dah i šum snažnog vetra. Iako je Po posedovao veći i dublji talenat, tihi patos i vedri humor Hartovih novela su daleko prijatniji. On nije, po mišljenju anonimnog autora ovog predgovora, opisivao doba građanskog rata kao istoričar, već je opisivao ljude tog doba. Vešto je unosio u zanimljivu fabulu svoje opise, vedri humor, simpatije prema dobrodušnim likovima i tiho neraspoloženje prema ljudskoj zlobi i pakosti. Na kraju, autor navodi da sve ove osobine odlikuju i Hartovu pripovetku „Tenkful Blasam“.

Sledeći napis je članak pod nazivom „Moderni avanturistički roman“, čiji je autor F.Šeret. Ovaj članak objavljen je u sarajevskom listu *Snaga* (1931, br. 1, str. 4). Autor daje kratak prikaz razvoja avanturističkog romana u drugoj polovini XIX veka i početkom XX veka. Hartov roman se samo spominje kao primer romana karakterističnog za XIX vek u kojem ne postoji uzročna veza između ljudi, događaja i prirode. Klima i priroda utiču na čoveka, o tom uticaju se govori, ali to ne dolazi do izražaja. Čovek je unapred utvrđena, omeđena i neizmenjena veličina koja odgovara određenom kalupu. U romanu se samo nižu pustolovine, ali se o psihološkoj vernosti prikazanog ne vodi računa.

Milovan Antunović-Kobliška piše o Hartu povodom stogodišnjice njegovog rođenja, članak pod nazivom „Bret Hart“ koji je objavljen u *Srpskom književnom glasniku* (1939, knjiga LVIII, br. 1, str. 42-48). Kobliška piše da se Hart odlaskom u Kaliforniju nije obogatio, ali da je stekao zlatno runo dragocenije od zlatnog grumenja – a to je iskustvo u rudarskim krajevima Kalifornije koje mu je dalo dovoljno književnog materijala. Ljudi i događaji Kalifornije onoga vremena, prikazani živopisno u Hartovim pesmama i pripovetkama, unele su novi duh u američku književnost.

Autor teksta ističe da je Hart rođeni pripovedač. Taj talenat toliko izbija na površinu i u njegovim pesmama, bilo da su te pesme humoristične, nežne ili patriotske, od „Izgubljene galije“ do „Reči istinoljubivog Džemsa“, da te pesme postaju pričice u stihovima. U *Sažetim romanima* Hart pokazuje veliku sposobnost za parodiju, lako uživljavanje u stil pisca koga je karikirao. Parodije su zanimljive zato što donekle ukazuju na uticaje koji su delovali na Hartovo pisanje koje je mešavina lokalnog i ličnog. Mnogo je naučio od

Dikensa, koji mu je bio omiljeni pisac još od detinjstva. Dickens je poživio dovoljno dugo da pozdravi talenat svog američkog učenika. Hart je naučio mnogo i od Tekerija, Dime i od Poa. Međutim, glavne karakteristike Hartovog dela nisu naučene, one su urodene: neobična moć zapažanja i slikanja, vedar humor i nepokolebljiv optimizam. Taj optimizam se primećuje u svim pripovetkama, a vedar humor ga spasava od sentimentalnosti. Kobliška se slaže sa Čestertonom, jednim od najvećih Hartovih poštovalaca, da njegov humor nije američki. To je humor svojstven velikim majstorima i poznavacima života.

Po Kobliškinom mišljenju najbolji su mu rani radovi. Njegova pripovetka „Sreća Bučnog Logora“ je važila pune dve decenije za uzor kakva pripovetka treba da bude u Americi. Hartove pesme skoro uopšte nisu prevedene, najčešće zbog lokalne jezičke crte, koja se u prevodu gubi. Veliki broj pripovedaka je preveden na skoro sve evropske jezike. Hart je znao za prvi prevod njegovih šest pripovedaka na srpski jezik, objavljen 1878. godine.

Kobliška piše da su Hartu najviše zamerali teatralnost i da je isticao samo izuzetne likove i događaje u svojim pričama, tako da nije dao pravu sliku Kalifornije svog vremena. Hart je tvrdio da su mu pripovetke istinite i u pogledu događaja i ličnosti. On je pričao da je jednom iz mašte stvorio likove i događaje za jednu pripovetku, ali da je po objavljivanju te pripovetke dobio pismo od nepoznatog lica. U pismu mu nepoznati skreće pažnju na neke sitnice koje se ne slažu sa događajem koji se svojevremeno dogodio u njihovom mestu. Čak je priložio i isečak iz nekih starijih novina.

Autor članka zaključuje da se u njegovo vreme Hart malo čita jer su se pojavili pisci koji pišu o mestima, ljudima i problemima bližim tadašnjem životu i svakodnevnim brigama.

Sledeći napis o Hartu objavila je beogradska „Omladina“ u zbirci pripovedaka *Sa divljeg zapada*, 1953. godine. U pitanju je pogovor književnog kritičara, Roberta N. Linskota. Na osnovu ponovne ocene Hartovog dela ovaj kritičar dolazi do zaključka da se njegova književna reputacija zasniva na pripovetkama : „ Srećko iz Roring Kempa“, „Izgnanici iz Poker Fleta“, „Tenesijev ortak“ i „Kako je Božić-Bata došao u Simpson Bar“. Ove pripovetke, po Linskotovom mišljenju, ne zaslužuju da na njima počiva njegova reputacija jer one imaju čar novine. U pripovetkama pisanim u poznijim godinama prikazivane su iste sredine i ličnosti, ali one nisu sadržavale element novine. Objavljene su kada je pisac već počeo da izlazi iz mode i zato one nisu skrenule na sebe pažnju njegovih savremenika. Ako se hronološkim redom pročita svih dvadeset knjiga Hartovih sabranih dela, videće se, po Linskotu, da pripovetke iz njegovih poznijih godina kao što su „Pukovnik Starbotl kao zastupnik tužilačke stranke“, „Džentlmen iz La Porte“ i „Vidra sa Siere“ sadrže manje sentimentalnosti, imaju zreliji humor i skladnije su napisane za razliku od čuvenih prvih pripovedaka.

Sledeći napis o Hartu je nepotpisana beleška štampana u beogradskim *Jutarnjim novostima* (1954, br. 310, str. 12) u kojoj se tvrdi da su Hartove crtice iz života američkih „pionira“ pune vedrog humora i životnog optimizma, da su pravi kondenzovani romani, po čemu on podseća na Edgara Poa. Po

motivima priče „Prognanici iz Poker Fleta“, koja je takode objavljena u ovom listu, snimljen je film pod istim imenom. Film se prikazivao 1954. godine u bioskopima, ali nije sačuvao plemeniti duh Hartove potresne priče, već je ostao u okvirima prosečnog „vesterna“.

Žika Bogdanović piše o Bretu Hartu u članku „Bret Hart: Ilijada Sandi Bara“, objavljenom u časopisu *Književnost* (1955, knjiga XX, sveska 6, str. 529-530). Bogdanović uočava da postoji izvesna surovost i žestina u tada savremenoj američkoj književnosti. Evropljanima, koji su se navikli na Džojasa i Prusta, Hemingvejeva, Štajnbekova i na Koldvela, američka dela izgledala su kao tvorevine neobuzdane siline. Bogdanović upozorava da je pogrešno zaključiti da je ta silina u američkoj književnosti nešto što je novostvoreno. Ne treba zanemariti činjenicu da su Vašington, Irving, Hotorn, Melvil i Hart koristili u velikoj meri surovost i divljinu koja je okruživala njihovog čoveka. Bogdanović u njihovom delu pronalazi zajedničku osobinu, a to je bezgranično poverenje u prirodu i čoveka, u njihov zajednički jezik. On uočava da je osnovna misao koju Hart razvija u svojim delima misao o pobuni. Ta misao se javlja kod njega jer je čitav život u to vreme bio primitivan i grub. Bogdanović ga ocenjuje kao epičara grubosti koji prikazuje sirove reakcije svojih junaka. Hart sve to prikazuje sa istančanim humorom i prefinjenom patetikom. Autor teksta smatra da je Hartu u istoriji američke književnosti mesto pored Tvena.

Voja Čolanović je napisao pogovor „Bret Hart“ za zbirku pripovedaka *Izgnanici iz Poker Fleta* koju je objavio beogradski „Rad“, u ediciji „Reč i misao“ 1960. godine. Čolanović Harta naziva rodonačelnikom škole lokalnog kolorizma jer je u svojim pričama preneo svoj doživljaj boje i patosa Kalifornije koju su proslavili energija i demokratija, dva najekstremnija oblika amerikanizma. Čolanović tvrdi da se izvornost njegovog dela ne ogleda toliko u samom metodu jer je taj metod blago izmenjen oblik Dikensove formule koja propisuje mešavinu humora, saosećanja, patosa i čudi, već se ogleda u duhovitoj primeni starog metoda na novu građu. Zbog toga on ima izuzetan položaj u američkoj književnosti. Hart je postao učitelj i idol pisaca lokalnog kolorizma koji su pretraživali svet u nadi da će za svoje stare likove i motive pronaći novu scenu. Čolanović ističe, kao i mnogi pre njega, da je Hartov prvi veći književni uspeh bila pripovetka „Srećko iz Roring Kempa“ i „Izgnanici iz Poker Fleta“. On iz Hartovog stvaralaštva izdvaja i pesmu pod nazivom „Neumivene reči istinoljubivog Džejmsa“, poznatiju pod nazivom „Bezbožni Kitajac“. Nastala je u vreme kada je kineski problem u Kaliforniji bio naročito aktuelan. Pesma ima višestruki značaj. U njoj je upotrebljen „pike“ dijalekat. Taj dijalekat je pesmu učinio bliskom i razumljivom onim stanovnicima Kalifornije i uopšte onim Amerikancima kojima je tadašnja književnost bila mahom nedostupna. Pesma je obezbedila Hartu ugled vrsnog humoriste. Pojavom ove pesme stihovi pisani dijalektom dobijaju svoje mesto u književnosti.

Čolanović zamera Hartu da mu je nedostajala književnička svest, usled čega je učestvovao u tadašnjoj trci za brzim bogaćenjem, počevši na najlakši način da iskorišćava svoj talenat. Pisao je pripovetke i stihove čiji kvalitet je izneverio očekivanja koja je nadahnuo svojim prvim pričama. Uprkos tome, na osnovu onog što je napisano, Čolanović zaključuje da je Hart pisac

od ne malog značaja. Njegove priče su potpomogle prelaz sa romantičnog i sentimentalnog romana Hotorna i Bičer Stou na novi naturalistički roman. Ova indirektna uloga ne iscrpljuje značaj njegovog dela. Istoričari književnosti ga svrstavaju među prve majstore kratke priče zato što su biološki optimizam i sposobnost prilagodavanja nepregledne i demokratske Kalifornije, po Čolanovićevom mišljenju, našli izraz u Hartovoj prozi i poeziji.

Hartova pripovetka „Zapovednikovo desno oko“ kao izbor Vlade Bulatovića – Viba praćena je beleškom o piscu i objavljena je u *Ježu* (1961, br. 1137, str. 9). U belešci se naglašava da je Hart bio neobična ličnost koja je u sebi sjedinila uštogljenost jednog konzula (Hart je bio američki konzul u Pruskoj od 1877. do 1880) i raspojasanost jedne lualice. Ističe se da je bolovao od svih vrsta groznica, čak i od zlatne groznice, da je voleo ponosite kockare, dovitljive razbojнике, luckaste devojke i neobične džentlmene. U njegovim pričama se često pominju rudnici. Zato Vib navodi mišljenje jednog kritičara po kojem je Hart u američkom jeziku pronašao čitav rudnik novih, neobičnih reči i rečeničnih spregova. Vib pominje da su Hartova glavna dela: *Sažete priče*, *Pesnička dela*, „Priča o rudniku“, „Ulaz u zlatna vrata“.

Nameće se zaključak da se Hartova popularnost u Evropi, a posebno na srpskom govornom području, može objasniti istovremenom pojavom regionalnog realizma u književnosti u Americi i u evropskim zemljama. To je jedan od razloga zašto je Hartovo književno stvaralaštvo veoma rano postalo predmet pažnje čitalačke publike i kritičke recepcije na srpskom govornom području. Drugi razlog Hartove popularnosti je prodiranje provincijalizama, dijalektizama i govornih oblika pojedinih staleža i profesija u srpski književni jezik, zbog čega Hartova upotreba dijalekata nije bila strana srpskom čitaocu. Srpskoj čitalačkoj publici se krajem XIX veka, zatim između dva svetska, kao i posle Drugog svetskog rata, kada je bio posebno popularan, dopadalo to što je Hart bez izvinjavanja prikazivao surovost i bezakonje Zapada, a potragu za zlatom kao krstaški pohod bez krsta, kao egzodus bez proroka. Takva neposrednost odgovarala je čitaocima koji su bili prezasićeni romantičnim junacima iz istorijskih romana, konvencionalnim zlikovcima iz melodrama. Ono što je naše čitaoce posebno privlačilo na prelazu iz XIX u XX vek, ali i kasnije, jeste Hartov humor i nepokolebljivi optimizam. Hart otkriva da je u najsurovijim i najgrubljim likovima duboko skrivena dobrota i plemenitost.

Nakon šezdesetih godina XX veka Hartova popularnost na srpskoj književnoj sceni skoro nestaje. Čitaocima postaju interesantnija dela koja se bave aktuelnijim problemima, ličnostima i događajima, dela koja nisu toliko usko vezana za američki zapad i davno prohujalo vreme zlatne groznice. Opšta atmosfera i raspoloženje su se drastično promenili, što je neminovno uticalo na promenu čitalačkog ukusa u vremenu kada cinizam postaje mehanizam odbrane od svakodnevnih grubosti i neprijatnosti. Ne čudi nas to što savremene čitaoce ne interesuje sudbina Hartovih ljupkih učiteljica iz Nove Engleske, šerifa, kockara i vozača poštanskih kočija, kao što je interesovala posleratne čitaoce. Savremeni čitalac je izgubio nedužnost, ogrubeo i postao neosetljiv na naivnost i optimizam Hartovih priča koje danas mogu da privuku samo pasionirane ljubitelje vesterna.

LITERATURA

- Anonim. 1878. *Šest kalifornijskih priča*, Predgovor. Temišvar: Narodni glasnik.
- Anonim. 1882. Bret Hart. *Srpske ilustrovane novine* 17, 79.
- Anonim. 1902. Beleška. *Srpski književni glasnik* 2, 793-794.
- Anonim. 1902. Bret Hart. *Carigradski glasnik* 20, 3.
- Anonim. 1906. Bret Hart. *Politika* 928, 5.
- Anonim. 1914. *Predgovor u Tenkful Blasam*. Beograd: Nova biblioteka.
- Anonim. 1954. Beleška o piscu. *Jutarnje novosti* 310, 12.
- Anonim. 1961. Beleška: Frensis Bret Hart. *Jež* 1137, 16.
- Antunović-Kobliška, M. 1939. Bret Hart. Povodom stogodišnjice rođenja. *Srpski književni glasnik* 1, 42-48.
- Bogdanović, Ž. 1955. Bret Hart: Ilijada Sandi Bara. *Književnost* 6, 529-530.
- Bradley, S. et al. (ed.). 1962. *The American Tradition in Literature*. New York: W.W. Norton & Company, Inc.
- Brooks, W. V. and O. L. Bettmann. 1956. *Our Literary Heritage*. New York: E. P. Dutton & Company, Inc.
- Vučenov, D. 1981. *Tragom epohe srpskog realizma*. Kruševac: Bagdala.
- Deretić, J. 1983. *Istorija srpske književnosti*. Beograd: Nolit.
- Elliott, E. et al. (ed.). 1988. *Columbia Literary History of the United States*. New York: Columbia University Press.
- Linskot, R. N. 1953. *Sa divljeg zapada*. Pogovor. Beograd: Omladina.
- Locker, C.F. et al. (ed.). 1982. *Contemporary Authors*. Detroit/Michigan: Gale Research Company.
- Thomas, C. S. (ed.). 1940. *Tennessee's partner, John Burns of Gettysburg and other poems and stories by Bret Harte*. Cambridge, Massachusetts: Houghton Mifflin Company.
- Čolanović, V. 1960. *Izgnanici iz Poker Fleta*, Pogovor: Bret Hart. Beograd: Rad.
- Šeret, F. 1931. Moderni avanturistički roman. *Snaga* 1, 4.

SUMMARY

BRET HARTE IN THE SERBIAN-SPEAKING REGION

Local-colour fiction and regionalism dominated the literary scene in both Serbia and the USA in the late 19th and at the beginning of the 20th centuries. Of all the literary genres, the story is said to have developed particularly in this period. The dialects and speech patterns of the common people were used in both Serbian and American literature. This paper summarizes the writings about Bret Harte, written in the period beginning in 1878 and ending in 1961. It can be concluded that he gained in popularity in the Serbian-speaking region at the end of the 19th century, between the two world wars, and after the Second World War. Harte won this popularity because his stories were drawn from events that really happened and he used a dialect to make his stories more interesting. The decline of his popularity started in the sixties with the rise of cynicism in the world. People lost the ability and naivety to believe in Harte's optimism and opinion that even the most notorious criminal has a heart of gold.